

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/3.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **ALLES MOET BEHOUDEN WORDEN.
BESCHOUWINGEN VAN LUK GRUWEZ**

Het kwam hard binnen, toen ik in de zomer van 2006, in de dagen dat de kanker mijn lieve vader uitteerde, op het poëziefestival in Watou het gedicht 'Broer' van Hugo Claus las, met de openingsstrofe: "Het is hard", zei hij, "godverdomme hard./ En onrechtvaardig, voor het eerst word ik mager." Tien jaar later begin ik te begrijpen waarom dit gedicht, afgezien dan van de voor de hand liggende persoonlijke reden, zo'n indruk maakte. In een beschouwing over 'Broer' in zijn boek *Ik wil de hemel en ik wil de straat. Poëzie en trawanten* legt Luuk Gruwez meesterlijk uit waarin de kracht van het gedicht schuilt: het bewust onbeholpen karakter van Claus' verzuchtingen. "Hij wekt hoogstens de indruk een faux naïf te zijn of een slechte spreker, een stotteraar die geen geschikte poëtische vorm vindt voor zijn ontredde. En dat maakt van dit gedicht juist heel bijzondere poëzie. Hij staat maar wat te stuntelen bij het bed van zijn evenzeer stuntelende en stervende broer."

Ik wil de hemel en ik wil de straat is een collectie lucide beschouwingen over het werk van geliefde dichters. Maar het is veel meer dan dat: een even eloquente als paradoxale verdediging van de zin van poëzie in dit overhaaste tijdperk en misschien zelfs van een manier van leven. Of juist, zoals Gruwez zelf claimt, van niet leven.

Om met het eerste te beginnen: in het programmatieke stuk 'De bespreker en de spreker' schrijft hij dat de poëzie een "hoerendochter is die geen

enkele gedragscode tolereert". De vakbroeder iets voorschrijven is het laatste wat hij ambieert. "Ik wil een dichtbundel *beoordelen* – om dat smartelijke woord dan toch maar te gebruiken – op het vakmanschap en de (hopelijk een beetje consequente) dichterlijke intentie die iemand aankleeft, ook als dat inhoudt dat ik mij daardoor als recensent tot een zekere gezichtsloosheid degradeer."

Het is waar: Gruwez werpt helder licht op het werk van een bonte pluimage dichters door iets wat je oneerbiedig hun "techniek" kunt noemen te ontleden. Toch blijft het in zijn beschouwingen zelden bij analyses van het ambacht. Uiteindelijk draait het om iets wat veel verder gaat: hun visie op de mens en zijn geploeter in het aardse tranendal.

Neem het stuk waaraan het boek zijn titel ontleent. Het handelt over Menno Wigman, een dichter met wie Gruwez zich zeer verwant voelt. "Die mens!", schrijft Gruwez. "Om hem is het Wigman in de eerste plaats te doen, hoeveel aandacht hij hier ook aan diens habitat schenkt. Hij portretteert hem als iemand die erop aast zich een nieuw gezicht aan te schaffen, zeg maar een nieuwe identiteit, en die zich met een nieuwe jurk of een nieuw pak tevreden moet stellen."

Het is, vind ik, een mooie metafoor voor de vergeefsheid van al het menselijke streven. Zelf wil Gruwez liever niet veranderen, maar behouden. In een brief aan Miriam Van hee typeert hij zichzelf als iemand "die bewegingloosheid nastreeft. Ik ben al geschandaliseerd door de schaamteloosheid van een wolkje dat het aandurft zich te verplaatsen of op te lossen. Uit mijn ouderwetse hang naar eeuwige stilstand vind ik dat alles bij het oude moet blijven."

Het zijn dergelijke fraaie formuleringen die tegelijkertijd rijk zijn aan zelfspot en ernst die het lezen van deze bundel beschouwingen tot een grimmig genoeg maken. Gruwez mag zijn eigen emotionele behoudzucht ironiseren, tegelijkertijd is hij bloedserieus in zijn verlangen de tijd stil te zetten. Zijn schrijverschap ziet hij als een vorm van conserveren, van het behouden van wat gedoemd is te verdwijnen. Zijn vader zette dode dieren op, hij vereeuwigt mensen in zijn geschriften. "Na zijn vroege overlijden zette ik uiteindelijk mijn vader op." In een stuk over dirigent Paul van Nevel omschrijft hij poëzie en muziek allebei als vormen van verzamelen. "Leven betekent verbrokkeling, een vers

of een fado of een gotische kerk wil weer orde aanbrengen in wat in duigen dreigt te vallen. De kunstenaar en de dood zijn elkaars concurrenten."

Niet alleen zijn eigen dichterschap leest hij als de vrucht van de ambitie te verzamelen en te ordenen, te vertragen en te conserveren, als een gevecht tegen de vluchtigheid, tegen de snelheid waarmee alles voortraast, uitmond in de dood en in vergetelheid raakt. In vele van de bezongen collega-dichters herkent hij wapenbroeders. In een brief aan Hester Knibbe schrijft hij: "Maar laat ik het eens hebben over die poëzie van je die mij het liefst is. Wat is hierin aan de hand? Precies wat ook Achterbergs ambitie was: niets minder dan de opwekking uit de doden. Alles moet behouden worden: ouders, grootouders, kinderen, geliefden." In een beschouwing over Ester Naomi Perquin tekent hij op te vermoeden dat zij "de zeer humane intentie dat niets van een mens verloren mag gaan" huldigt.

Die drang tot behoud van het verleden contrasteert Gruwez met een cultuur gekenmerkt door een gedachteloze onderdompeling in een voortsnellend heden. Alleen ondermijnt hij zijn verdediging van het "archeologische curiosum dat poëzie heet" door de dichter als een muppet-mannetje af te schilderen. Hij schrijft dat het tot hem doordrong dat literatuur een "luxeartikel" is, toen zijn geliefde kanker had. Ook schetst hij de poëet als een buitenstaander die niet deelneemt aan het leven maar erbuiten staat. "De aarde is, naar mijn overtuiging, een gigantisch huis met precies in het midden een raam ter afscheiding van twee hemisferen. (...) De ene kant van het raam wordt als 'buiten' ervaren. Aan de andere kant, die als 'binnen' wordt ervaren, staan soms de dichters, naast – pakweg – de zwijgzamen en de bedeesden. Zij slaan, niet altijd even monter, het leven gade." In een brief aan Benno Barnard herhaalt hij dat de taal hem heeft belet te leven.

Het is, vind ik, een merkwaardige dichotomie, tussen schrijven en leven, binnen en buiten. Gruwez' oeuvre is juist het levende bewijs dat zijn vertragingstactieken het leven verheviggen, dat "de welluidendheid van zijn verzen", zoals hij zelf in een "selfie" schrijft, een strategie is "om op uiterst erotische wijze het bestaan te bevestigen", en dat literatuur geen franje maar noodzaak is.

TOMAS VANHESTE

LUUK GRUWEZ, *Ik wil de hemel en ik wil de straat. Poëzie en trawanten*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2016, 306 p.
